

**UNAPREĐENJE SISTEMA I MEHANIZAMA PREVENCIJE I
REAGOVANJA U SLUČAJEVIMA PRETNJI PO BEZBEDNOST
I ŽIVOT NOVINARKI I NOVINARA U SRBIJI**

Izveštaj o studentskim i omladinskim medijima u Srbiji

1

ANEM i Centar za razvoj lokalnih medija

**Autori:
Jana Jacić
Marko Tadić**

Beograd – Požarevac, jun 2026.

Uvod

Studentski i omladinski mediji u Srbiji zauzimaju specifično mesto na medijskoj sceni.

Oni istovremeno pokušavaju da informišu, okupljaju mladu publiku, obrađuju teme koje tradicionalni mediji često zanemaruju i rade u organizacionim okvirima koji su češće projektni, neformalni i resursno ograničeni nego stabilni i institucionalizovani.

Ovaj izveštaj nastao je na osnovu intervjua sa novinarima i novinarkama:

Irena Pejić (Mašina), Lazar Ranđelović (Tebra), Marko Živković (Revolt), Milica Marković i Lana Stanisavljević (Youth Vibes), Miljana Jovanović (Mingl), Nemanja Marinović (Zoomer), Jovan Živković (Pressing), Snežana Katunac (Oblakoder), Katarina Aleksandrović (Studentski dnevni list), Andrijana Martačić, Milica Stevanović, Tijana Doroški i Marko Antić (Univerzitetski odjek), Žarko Bogosavljević (Razglas news), kao i sa Milicom Borjanić, generalnom sekretarkom Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS).

Izveštaj ne obuhvata samo formalno studentske i omladinske medije, već i redakcije koje su, po svom sadržaju, publici, sastavu tima ili terenskom radu, relevantne za razumevanje položaja mladih novinara, omladinskih redakcija i medija koji prate studentske i omladinske teme.

Opšta procena bezbednosti

Sagovornici iz studentskih, omladinskih i mladih nezavisnih medija različito ocenjuju nivo bezbednosti novinara, ali se u njihovim odgovorima ponavlja nekoliko zajedničkih obrazaca: osećaj nedovoljne institucionalne zaštite, zavisnost bezbednosti od teme i terena, kao i rastući rizici tokom izveštavanja sa protesta, studentskih okupljanja i izbornih procesa.

Ocene bezbednosti u razgovorima kreću se od jedan do tri, uz izuzetak pojedinih redakcija koje navode da same do sada nisu bile direktno napadnute, ali opšte stanje u medijskom okruženju ocenjuju kao izrazito loše.

Predstavnici Univerzitetskog odjeka bezbednost studentskih medija u Novom Sadu ocenjuju najnižom ocenom. Andrijana Martačić navodi da bi, kada je reč o studentskim medijima, dala ocenu jedan, jer oni „nisu formalno toliko zaštićeni u odnosu na neke veće medije”. Milica Stevanović se saglašava sa tom ocenom i dodaje da studentski mediji nemaju adekvatnu zaštitu „osim nas samih”. Marko Antić iz Univerzitetskog odjeka položaj studentskih novinara opisuje kao dvostruku izloženost:

Imamo kao studentski medij bukvalno duple mete na glavama, jer smo u isto vreme i studenti i mediji i novinari.

Sličnu procenu daje i Miljana Jovanović sa portala Mingl, iako ističe da njihovi dopisnici nisu imali direktne probleme tokom izveštavanja, ali kada govori o širem medijskom okruženju, bezbednost procenjuje najnižom ocenom i poziva se na tretman kolega iz drugih redakcija.

Milica Borjanić iz KOMS-a takođe ocenjuje bezbednost novinara i novinarki ocenom jedan. Ona ukazuje da rizik kod mladih nije ograničen samo na neposrednu pretnju osobi koja izveštava, već se preliva na porodicu i lokalnu zajednicu:

Mladi ljudi posebno su ranjivi u manjim sredinama zato što, ukoliko njih neko vidi da izveštavaju, njihovi roditelji će dobiti otkaz, njima će biti razbijen telefon...

Prema njenoj oceni, kod mladih postoji snažan osećaj neslobode i nebezbednosti, jer se posledice njihovog javnog angažmana mogu prelići i na porodicu, posao roditelja ili svakodnevni život u lokalnoj zajednici.

Kod drugih sagovornika procena je nešto viša, ali i dalje ukazuje na nesigurno okruženje. Snežana Katunac iz Oblakodera bezbednost ocenjuje dvojkom, odnosno „mršavom dvojkom”, obrazlažući to time da su pritisci sve veći i da je represija sve otvorenija, iako još uvek postoji prostor da se važne priče čuju.

Milica Marković i Lana Stanisavljević sa portala Youth Vibes bezbednost u Nišu

ocenjuju srednjom ocenom (3) uz napomenu da je tokom intenzivnijih protesta situacija bila znatno lošija, posebno za novinarke na terenu.

Urednik portala Zoomer Nemanja Marinović, osvrćući se na iskustva sa lokalnih izbora, ocenjuje da bezbednosna ocena „*teško može biti viša od jedinice*”.

Iz razgovora proističe da se bezbednost studentskih i omladinskih medija ne može meriti samo brojem incidenata koje je pretrpela pojedinačna redakcija. U više iskaza prisutna je svest da odsustvo neposrednog napada ne znači i osećaj zaštićenosti, već često samo to da se redakcija do sada nije našla u najrizičnijem trenutku, na najrizičnijem terenu ili pred najkonfliktnijom temom.

Pretnje, targetiranje i napadi

Iskustva sagovornika pokazuju da se pritisci na studentske, omladinske i mlade nezavisne medije ne javljaju u jednom obliku. Kod pojedinih redakcija reč je pre svega o onlajn uvredama, komentarima i targetiranju, dok druge redakcije svedoče o fizičkim napadima, pokušajima oduzimanja opreme, praćenju, digitalnim napadima i pretnjama koje ostaju bez institucionalnog epiloga.

Pretnje i napadi koje sagovornici opisuju mogu se grubo podeliti u tri grupe: onlajn targetiranje i pretnje, fizičko ugrožavanje na terenu i digitalni oblici pritiska.

Najozbiljniji oblici ugrožavanja bezbednosti odnose se na izveštavanje sa protesta, izbornih dana i drugih događaja visokog rizika. Sagovornici opisuju situacije u kojima su novinari bili fizički napadnuti, gurani, okruženi, sprečavani da snimaju ili izloženi pokušajima oduzimanja opreme.

Milica Stevanović iz Univerzitetskog odjeka navodi da je bila fizički napadnuta ispred Srpskog narodnog pozorišta tokom protesta na kojem su napadnuti i drugi novinari. Kako kaže, bila je vidno obeležena pres prslukom i akreditacijom, ali je situacija eskalirala kada su novinari krenuli da dokumentuju napad na grupu studenata. Prema njenom iskazu, novinari su se našli u prostoru iz kojeg nisu mogli da se sklone, dok policija nije reagovala.

U istom razgovoru Marko Antić opisuje specifičan rizik studentskih medija, navodeći da je kao fotoreporter, iako je bio vidno obeležen kao press, bio targetiran na stranicama koje su targetirale studente koji učestvuju u protestima. On to povezuje sa položajem studentskih novinara koji su istovremeno i studenti i medijski radnici.

Redakcija Zoomera navodi više slučajeva ugrožavanja novinara na terenu tokom poslednjih godinu dana. Nemanja Marinović govori o napadima na novinare tokom protesta, jurenju novinarke, udarcu policajca po ruci dok je snimala policijsku brutalnost, bacanju petardi na novinarku, suzavcu i evakuaciji u Novom Sadu, kao i hapšenju Darka Gligorijevića

dok je izveštavao u Studentskom gradu.

Novinari portala Mašina takođe opisuju učestale fizičke pritiske na terenu. Irena Pejić navodi da su novinari Mašine, iako jasno obeleženi kao press, sa akreditacijama, prslucima i šlemovima, često gurani, udarani ili gađani dok izveštavaju. Pejić navodi i situaciju ispred Narodne skupštine, kada su policijski službenici od nje tražili pristup telefonu i snimljenom materijalu:

Prvo su mi rekli: 'Dajte telefon'. Onda kad sam rekla da ne dam telefon i da nemaju pravo, rekli su: 'Ne, ne, mi hoćemo samo da vidimo snimke i da ih obrišemo'.

Takođe objašnjava da se deo pretnji nalazi u prostoru između očiglednog zastrašivanja i uske pravne definicije pretnje:

Doći će i vaš kraj. Ne kaže 'ja ću vas eliminisati', nego 'doći će vaš kraj'. Mislim, to je pretnja, ali u pravnom sistemu se tako ne definiše.

Žarko Bogosavljević iz Razglas Newsa opisuje Novi Sad kao sredinu u kojoj su napadi i nasrtaji na novinare postali učestaliji. Kao jedan od najtežih slučajeva navodi napad u Stražilovskoj ulici, kada je grupa maskiranih mladića sa motkama napala kolonu, a on je dobio udarac metalnom šipkom u glavu. Prema njegovim rečima, spaslo ga je to što je imao kacigu.

U razgovoru sa članovima redakcije Youth Vibes navodi se primer komentara sa oznakom kalibra metka nakon sadržaja o LGBT temama:

Neko nam je u komentarima ostavio broj, kalibar metka... Mi smo to prijavili Odeljenju za visokotehnoški kriminal i od njih dobili samo odgovor da to nije pretnja.

Za većinu sagovornika digitalni prostor je jedan od najčešćih kanala pritiska. Onlajn napadi se kreću od uvreda i organizovanih komentara, preko pretnji i targetiranja, do pokušaja kompromitovanja profila.

Marko Živković iz Revolta navodi da redakcija dobija poruke u kojima ih nazivaju „izdajnicima” i „ustašama”, kao i da su kolege dobile pretnje smrću nakon što su objavljeni identiteti napadača na studente. Prema njegovim rečima, te pretnje su prijavljene policiji, a jedan napadač je uhapšen, pa pušten da se brani sa slobode.

Novinari Zoomer-a takođe svedoče o pretnjama na društvenim mrežama, posebno nakon izbora. Nemanja Marinović navodi da su pretnje stizale u komentarima, uključujući poruke poput „znamo jednog admina, pronaći ćemo sve ostale admine”. On ističe da je reč o legitimnom mediju, a ne anonimnoj stranici, zbog čega takve poruke imaju drugačiju težinu.

Irena Pejić sa portala Mašina navodi da redakcija redovno dobija pretnje putem društvenih mreža i poruka. Prema njenim rečima, deo tih poruka institucije ne prepoznaju kao pretnje jer nisu formulisane kao direktna namera, već kao nagoveštaj, poput poruka tipa

„doći će i vaš kraj”. Mašina je, kako navodi, mesecima prijavljivala takve pretnje, ali je prestala jer nije bilo reakcije institucija

Kod dela sagovornika digitalni pritisci ne ostaju samo na uvredama i pretnjama, već obuhvataju i pokušaje ugrožavanja naloga ili objavljivanje privatnih podataka.

Iz Zoomera navode primer tzv. “doxxinga”, odnosno objavljivanja identiteta studenata koji učestvuju u plenumima, kao i targetiranja Nemanje Marinovića tvrdnjama da je „britanski plaćenik” i „rušitelj države”. Marinović to povezuje sa ranijim javnim angažmanom i projektima, ali i sa obrascem diskreditacije koji se zasniva na povezivanju novinara i aktivista sa stranim organizacijama.

Marko Živković iz Revolta navodi da su imali „veliki broj napada na profile na društvenim mrežama” i da je njegov lični profil napadnut, nakon čega više nije imao pristup. On taj napad povezuje sa izveštavanjem sa izbora u Mionici i otkrivanjem kupovine glasova, što je privuklo pažnju.

Jedan od obrazaca koji se ponavlja jeste nepoverenje u institucije i osećaj da prijave ne dovode do zaštite.

Irena Pejić iz Mašine kaže da su pojedine pretnje prijavljivali policiji, odnosno Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, ali da se „ništa nije desilo”. Dodaje i da su neke situacije, poput sumnji da su praćeni, odlučili da ne prijave jer se nisu osećali bezbedno da to urade.

Milica Borjanić iz KOMS-a ukazuje na širi problem nepoverenja mladih u institucije. Prema njenim rečima, mladi se primarno ne obraćaju institucijama, već veće poverenje imaju u organizacije civilnog društva, udruženja novinara i platforme za podršku. Ona navodi da su slučajevi za koje zna najčešće prijavljivani uz posredovanje takvih organizacija, a ne zato što je mlada osoba sama znala sva svoja prava i odmah odlučila da pokrene prijavu.

Žarko Bogosavljević iz Razglas Newsa takođe ukazuje na nekažnjivost kao faktor ponavljanja napada. On navodi da se prijave često odbacuju posle dugog vremena ili da se napadač ne pronađe, što, prema njegovoj oceni, stvara osećaj da je moguće nasrtati na novinare bez posledica.

Lokalni izbori – izborni dan kao test bezbednosti

Lokalni izbori u Boru izdvajaju se kao poseban događaj tokom izrade ovog izveštaja, jer su tokom izbornog dana istovremeno došli do izražaja bezbednosni rizici za novinare, problemi u koordinaciji medijskih ekipa, otežan pristup pouzdanim informacijama i razlika između položaja lokalnih medija i redakcija koje su u Bor došle iz drugih gradova.

Lazar Ranđelović, urednik Tebra portala, opisuje da je izborni dan počeo u atmosferi tenzije. Prema njegovim navodima, već ujutru su stizale informacije o incidentima, najpre u Donjoj Beloj Reci, a zatim i ispred prostorija SNS-a u centru Bora. On navodi da je to delovalo kao „uvod u dan”, iako ocenjuje da na kraju „*nije bilo haotično kao što se prvobitno činilo da će biti*”.

Ranđelović kaže da su mediji imali neku vrstu zajedničke novinarske baze u lokalu blizu Doma kulture u centru Bora, gde su se ekipe okupljale, kao i kanal komunikacije preko kojeg su razmenjivale informacije.

Marko Živković iz redakcije portala Revolt navodi detalje napada na novinare Ivana Bjelića i Lazara Dinića, fotoreporterku Zoricu Popović i lokalnog aktivistu Aleksandra Kulića. Živković kaže da su se njih četvoro nalazili u blizini biračkog mesta broj 34 u selu Šarbanovac tokom izbornog dana. Kaže da im je prišla grupa maskiranih ljudi nakon što je Zorica Popović fotografisala osobe koje su sedele u kombiju pored biračkog mesta sa spiskovima i papirima. Napadači nisu želeli da budu fotografisani i krenuli su ka njima kako bi im oduzeli opremu i uništili dokaze.

Živković navodi da je prvo napadnuta Zorica Popović, a da su se Ivan Bjelić i Lazar Dinić „umešali” kako bi je odbranili. Zatim se, prema njegovom iskazu, pojavio crni Audi banjalučkih registracija iz kojeg su izašla još trojica maskiranih muškaraca, nakon čega su im napadači oduzeli i razbili telefone i opremu.

Živković navodi da je Lazara jedan od napadača jurio preko njive, da su ga potom tukli i da su, prema njegovim rečima, napadači tokom napada komunicirali video-pozivom sa osobom koja im je davala instrukcije. Takođe navodi da su Lazara terali da viče „Aca predsednik”, dok su Ivana nazivali „ustašom” i „plaćenikom”.

Nemanja Marinović sa portala Zoomer kaže da je procenu bezbednosti novinara promenio upravo nakon lokalnih izbora. Prema njegovim rečima, da je razgovor vođen pre izbora, verovatno bi dao višu ocenu, ali posle događaja u Boru i Bajinoj Bašti ocenjuje da bezbednost teško može biti iznad jedinice.

Marinović navodi i da su se novinari u Boru, uključujući ekipe Zoomera, Glasa Zaječara, Mašine, Revolta i druge, nalazili u kafiću koji je služio kao neka vrsta „štaba

medija”.

Prema njegovim rečima, dobili su informaciju da postoji dojava da će grupa ljudi upasti u taj kafić, zbog čega su morali da pređu na drugu lokaciju. Sa njima su, kako navodi, bili i predstavnici Nezavisnog udruženja novinara Srbije.

Irena Pejić sa portala Mašina opisuje i napad na njihovu koleginicu u Negotinu, tokom izveštavanja sa izbora. Prema njenim navodima, novinarka i kolega iz drugog medija otišli su nekoliko metara od ostalih novinara da provere šta se dogodilo, nakon čega ih je opkolila grupa muškaraca ispred prostorija Srpske napredne stranke. Novinarki je strgnuta akreditacija, a kolegi je razbijen telefon i zadobio je udarac u nos. Slučaj je, prema njenim rečima, prijavljen policiji, ali epiloga nije bilo.

Strategije zaštite i potreba za obukama

Iskustva sagovornika pokazuju da studentski, omladinski i mladi nezavisni mediji uglavnom nemaju formalizovane bezbednosne protokole. Zaštita se najčešće zasniva na iskustvu, proceni rizika, internim dogovorima, radu u paru ili timu, kontaktima sa novinarskim organizacijama i oslanjanju na iskusnije kolege. Takve prakse postoje, ali su u većini slučajeva ad hoc i zavise od kapaciteta pojedinačne redakcije.

Najčešća praksa koju sagovornici navode jeste da se na rizične događaje ne ide samostalno. Ta praksa posebno se ponavlja u razgovorima o protestima, studentskim okupljanjima i izbornom danu.

Jovan Živković iz Pressing-a navodi da redakcija nema formalnu obuku, već se oslanja na iskustvo i savete kolega:

Nismo, niti znamo za neki vid formalne obuke za izveštavanje u kriznim situacijama. Prepušteni smo instinktu i savetima kolega koji su ranije izveštavali sa takvih događaja.

Iz Youth Vibes-a navode da znanje prenose interno, ali da se na terenu pokazuje granica takvog modela:

Uvek kada mi prođemo kroz neki trening, gledamo da i našim dopisnicima pružimo neko znanje... ali postoje stvari koje smo znale u teoriji, a u praksi ih nismo baš primenile.

Redakcija Studentskog dnevnog lista navodi da, kada je reč o izveštavanju sa osetljivih događaja poput protesta, praktikuju da dvoje novinara bude zajedno na terenu, kako bi mogli da snime eventualno ugrožavanje bezbednosti kolege, ali i da mu pomognu. U istom odgovoru ističu da nisu imali formalnu obuku za krizne situacije i da su prepušteni

„instinktu i savetima kolega koji su ranije izveštavali sa takvih događaja”.

Iako redakcija Oblakodera nema formalizovan plan postupanja u slučaju napada ili pretnje, Snežana Katunac navodi da znaju da bi se u slučaju potrebe obratile ANEM-u ili NUNS-u, ali da specifičniji interni protokol ne postoji. Takođe navodi da je praksa tokom izveštavanja sa protesta da na teren ne ide jedna osoba sama.

Sličan obrazac postoji i kod Mingla. Miljana Jovanović navodi da su tokom izveštavanja sa protesta znali koje organizacije i udruženja su tog dana otvorila svoje prostore, da su imali akreditacije, kontakte i dogovor da budu na vezi. Međutim, ističe da ne postoji pisani „step by step” protokol.

Milica Marković i Lana Stanisavljević iz Youth Vibes-a kažu da se zaštita u njihovoj redakciji zasniva na internoj komunikaciji i dostupnosti osobe koja može da kontaktira iskusnije novinare, novinarska udruženja ili policiju.

Redakcije koje intenzivno izveštavaju sa protesta, izbornih procesa i kriznih događaja razvile su nešto složenije interne prakse, ali i one često ostaju zasnovane na iskustvu, a ne na institucionalizovanom sistemu.

Nemanja Marinović iz Zoomer-a navodi da, kada se ide na ozbiljne terene, nastoji da novinari ne idu sami, da se komunicira tokom rada na terenu, da se koristi određena oprema u zavisnosti od procene rizika i da su dostupni kontakti pravne pomoći.

9

Redakcija Mašine ima još izraženije bezbednosne prakse, što je povezano sa čestim izveštavanjem sa visokorizičnih događaja. Irena Pejić navodi da su novinari Mašine uvek jasno obeleženi, sa akreditacijama, prslucima i šlemovima, i da imaju politiku da se jasno identifikuju kao novinari. Uprkos tome, prema njenim rečima, i dalje su izloženi guranju, udarcima, gađanju i pokušajima kontrole snimljenog materijala.

Većina sagovornika prepoznaje novinarska udruženja i organizacije kao važne adrese za podršku, ali saradnja često nije sistemski razvijena. Ona se uglavnom aktivira u trenutku krize, kada treba prijaviti incident, dobiti savet ili pravnu podršku.

Reakcije institucija i poverenje u sistem zaštite

Iskustva sagovornika ukazuju da odnos prema institucijama predstavlja jednu od ključnih tačaka nesigurnosti za studentske, omladinske i mlade nezavisne medije. Čak i kada postoje formalni mehanizmi za prijavu pretnji, napada ili digitalnog uznemiravanja, sagovornici često navode da ne očekuju efikasnu reakciju ili da se nakon prijave ništa ne dešava.

Milica Borjanić iz KOMS-a ukazuje na širi obrazac: mladi imaju više poverenja u organizacije civilnog društva, udruženja novinara i platforme za podršku nego u institucije. Prema njenom uvidu, slučajevi pretnji i napada najčešće se prijavljuju upravo uz posredovanje takvih organizacija, a ne zato što mladi sami poznaju sva svoja prava i procedure.

Mašina navodi da su pojedine pretnje prijavljivali policiji, odnosno Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, ali da, prema njihovim rečima, reakcije nije bilo. Irena Pejić kaže da je redakcija u jednom periodu mesecima prijavljivala pretnje, ali da je izostanak reakcije doveo do povlačenja iz tog procesa:

Mi smo jedno vreme, mesecima, prijavljivali pretnje, a onda smo prestali da ih prijavljujemo jer nema nikakve reakcije institucija.

Iz Youth Vibes-a navode da je redakcija prijavila komentar koji je doživela kao pretnju, ali da im je iz Odeljenja za visokotehnološki kriminal odgovoreno da ne postoji naznaka pretnje. Taj slučaj pokazuje razliku između načina na koji redakcije doživljavaju ugrožavanje i načina na koji institucije kvalifikuju takve poruke.

Kod redakcije Revolta je reakcija policije u jednom slučaju opisana kao formalno postojeća, ali i dalje nedovoljna za osećaj sigurnosti. Marko Živković navodi da su pretnje smrću prijavljene policiji i da je jedna osoba uhapšena, ali potom puštena da se brani sa slobode. Istovremeno, njegovo svedočenje pokazuje i složen odnos između mladih medijskih radnika i policije: deo policajaca ih poznaje sa protesta i javnih događaja, ali to ne znači da se institucije doživljavaju kao pouzdan sistem zaštite.

Pritisci, tužbe i otežan pristup informacijama

Politički pritisci kod studentskih i omladinskih medija ne pojavljuju se uvek kao direktne zabrane, pozivi političara ili otvoreni pokušaji uređivačkog uticaja. Kod dela sagovornika oni se prepoznaju kroz šire okruženje: etiketiranje, neodgovaranje institucija, otežan pristup informacijama, dominaciju režimskih narativa i atmosferu u kojoj izveštavanje o protestima, izborima ili društveno osetljivim temama odmah postaje politički obeleženo.

Nekoliko redakcija navodi da nisu imale direktne pritiske političara. Studentski dnevni list ističe da nisu nailazili na otvorene pretnje ili preporuke, iako redovno izveštavaju o protestima u Nišu i studentskim aktivnostima. Istovremeno, navode da nisu uvek dobijali odgovore od institucija, ali to pre pripisuju neažurnosti nego činjenici da su teme bile politički nepodobne.

Sličnu razliku pravi i Mingl. Miljana Jovanović navodi da Mingl nema isti tip iskustva kao istraživački mediji koji se bave korupcijom ili direktnim nadzorom vlasti.

Oblakoder, iako nije dnevno-informativni medij, ima iskustva sa institucionalnim neodgovaranjem. Snežana Katunac navodi da su sudovi odgovarali na njihove zahteve, dok su ministarstva ili odbijala saradnju ili prestajala da odgovaraju nakon početne komunikacije.

11

Žarko Bogosavljević (Razglas) navodi da institucije u Novom Sadu ne odgovaraju ni na pitanja o osnovnim komunalnim temama, što otežava redovan novinarski rad.

Pravni pritisci se ne pojavljuju kod svih redakcija, ali slučaj Oblakodera pokazuje da i omladinski i manji mediji mogu biti izloženi tužbama koje proizvode finansijski, psihološki i organizacioni pritisak.

Snežana Katunac navodi da je Oblakoder tužio Tomislav Momirović zbog prenošenja informacije koju je prethodno objavio N1 kao nezvanično saznanje. Prema njenim rečima, Oblakoder je u okviru nedeljnog pregleda vesti preneo formulaciju da je Momirović uhapšen na aerodromu, uz navođenje izvora. Tužba je, kako navodi, podneta zbog povrede ugleda i časti, uz tvrdnju tužioca da nije uhapšen na aerodromu, već kod kuće.

Katunac posebno ističe da, prema saznanjima redakcije, nije tužen izvor koji je prvi objavio informaciju, već više manjih medija koji su vest preneli. Taj navod treba zadržati sa ograndom, jer ga i sagovornica označava kao informaciju koju treba uzeti sa rezervom.

Finansiranje, poslovanje i održivost

Finansijska održivost jedan je od ključnih izazova za sve nezavisne medije, a studentski i omladinski mediji se nimalo ne razlikuju - ove redakcije često funkcionišu kroz projektno finansiranje, donacije, partnerske saradnje, volonterski rad i povremene oblike podrške.

Milica Marković i Lana Stanisavljević iz Youth Vibes navoda da portal nema klasično komercijalno oglašavanje, već saradnje sa lokalnim organizacijama koje preko njih promovišu aktivnosti, kao i iskustvo pojedinačne korporativne donacije. Takav model omogućava opstanak, ali ne obezbeđuje dugoročnu stabilnost. Redakcija ostaje zavisna od projekata, pojedinačnih saradnji i povremenih prilika, što otežava planiranje rada i razvoj tima. Sagovornice takođe naglašavaju očekivanja donatora da mali omladinski mediji postanu „samoodrživi“.

Prema njihovom iskustvu, dodatne aktivnosti mogu pomoći, ali ne mogu zameniti stabilno finansiranje redakcijskog rada. Modeli poput prodaje proizvoda, povremenih kampanja ili dopunskih aktivnosti mogu biti korisni kao dodatni prihod, ali ne rešavaju suštinski problem: proizvodnja kvalitetnog medijskog sadržaja zahteva ljude, vreme, opremu, urednički rad i administrativnu podršku.

Kod Studentskog dnevnog lista i Univerzitetskog odjeka vidi se druga vrsta održivosti: oslonac na fakultetski i studentski okvir. Takav model omogućava pristup mladim ljudima, znanju i mentorskoj podršci, ali ne rešava u potpunosti pitanja formalnog statusa, zaštite, kontinuiteta i profesionalnog razvoja. Studentske redakcije prirodno prolaze kroz smenu generacija, a njihovi članovi često nemaju status zaposlenih novinara, što ih čini organizaciono i bezbednosno ranjivijim.

Oblakoder, Zoomer, Revolt i Mašina pokazuju druge oblike mladih i nezavisnih redakcija koje se oslanjaju na kombinaciju projekata, javnog angažmana, mreža podrške i prepoznatljivosti kod publike. Međutim, iz njihovih iskustava jasno je da veći javni uticaj istovremeno donosi i veću izloženost pritiscima, što dodatno povećava potrebu za stabilnim finansiranjem, pravnom zaštitom, digitalnom bezbednošću i kadrovskim kapacitetima.

Jovan Živković iz Pressing-a ukazuje da finansijski problem nije samo pitanje razvoja redakcije, već osnovnog dostojanstva rada:

Ogroman broj novinara, među kojima su i oni koji su završili fakultet, radi za mesečnu platu koja je manja od minimalca. Novinari su primorani da, ukoliko žive sami i plaćaju kiriju i svoje račune, rade i dodatne poslove, čineći da njihova radna nedelja traje i po 50+ sati.

Finansijska nestabilnost direktno utiče na bezbednost i kvalitet rada. Redakcije koje nemaju stabilne prihode teže obezbeđuju zaštitnu opremu, pravnu pomoć, obuke, honorare zaiskusne saradnike i vreme za uređivačko planiranje. Kod studentskih i omladinskih medija taj problem je dodatno izražen jer se često podrazumeva entuzijizam mladih, dok se realni troškovi profesionalnog rada potcenjuju.

Zbog toga se održivost ovih medija ne može posmatrati samo kroz pitanje prihoda. Ona uključuje sposobnost da se zadrže ljudi, da se prenosi znanje, da se razviju protokoli, da se obezbedi pravna i psihološka podrška i da redakcije ne zavise isključivo od kratkoročnih projektnih ciklusa.

Kadrovi, volonterizam i profesionalizacija

Studentski i omladinski mediji često imaju dvostruku ulogu: oni informišu javnost, ali istovremeno predstavljaju prostor u kojem mladi ulaze u novinarstvo, uče profesionalne standarde i stižu prvo terensko iskustvo.

U studentskim redakcijama, poput Studentskog dnevnog lista i Univerzitetskog odjeka, članovi redakcije stižu znanja kroz studije, mentorski rad i praktično iskustvo. Katarina Aleksandrović navodi da studenti kroz obrazovanje dobijaju znanja o izveštavanju i bezbednosti na terenu, uz podršku nastavnika koji su i sami radili kao novinari. Takav okvir je značajan, ali ne znači da redakcija ima formalizovane bezbednosne procedure ili profesionalni status uporediv sa većim medijima.

Univerzitetski odjek posebno ukazuje na problem dvostruke izloženosti. Članovi redakcije su istovremeno studenti i medijski radnici, što im omogućava bolji kontakt sa studentskom zajednicom, ali ih i čini ranjivijim. Oni se ne pojavljuju samo kao novinari koji prate studentske teme, već i kao deo iste zajednice koja je u aktuelnom društvenom kontekstu često targetirana.

Kod omladinskih platformi, profesionalizacija se često odvija kroz mreže dopisnika, projektne aktivnosti i povremene obuke. Mingl navodi da se oslanja na dopisnike koji već imaju iskustva, posebno kada se izveštava iz rizičnijih sredina ili sa protesta. To je razumna zaštitna praksa, ali istovremeno pokazuje da redakcije nemaju uvek kapacitete da same sistemski obuče nove ljude.

Youth Vibes ukazuje da se kapaciteti jačaju kada za to postoje projektna sredstva. Sagovornice navode da, kada je moguće, deo sredstava usmeravaju na obuke, radionice i angažovanje profesionalaca koji mogu da pomognu razvoju tima. To pokazuje da postoji svest o potrebi profesionalizacije, ali da ona zavisi od finansijskih mogućnosti i projektnog ciklusa.

Kod mladih nezavisnih redakcija poput Zoomera, Revolta i Mašine, kadrovsko pitanje dodatno je povezano sa intenzitetom rada na terenu. Redakcije koje prate proteste, izbore i krizne događaje moraju brzo da razvijaju znanja iz bezbednosti, digitalne zaštite, pravne odgovornosti i rada pod pritiskom. Međutim, takvo znanje se često stiče kroz iskustvo i incidente, a ne kroz unapred planiran sistem obuke.

Volonterizam i entuzijizam mladih predstavljaju važan resurs, ali ne mogu biti osnova dugoročne održivosti. Ako se od mladih novinara očekuje da rade u visokorizičnom okruženju, prate proteste, izbore i osetljive teme, onda njihov rad mora biti praćen adekvatnom obukom, podrškom, zaštitom i naknadom. U suprotnom, omladinski i studentski mediji ostaju zavisni od pojedinačnog entuzijazma, što dugoročno vodi iscrpljivanju i gubitku ljudi.

Profesionalizacija ovih medija zato ne znači samo formalizaciju redakcija, već i stvaranje uslova da mladi ljudi mogu bezbedno da uče, greše, razvijaju se i ostanu u novinarstvu. To uključuje mentorsku podršku, dostupne obuke, pravnu sigurnost, psihološku podršku posle incidenata i finansijske modele koji ne podrazumevaju da se javno važan rad obavlja gotovo isključivo iz entuzijazma.

Medijska scena, solidarnost i mreže podrške

U razgovorima sa sagovornicima solidarnost se pojavljuje kao jedan od najvažnijih resursa studentskih, omladinskih i mladih nezavisnih medija. Ona se vidi kroz međusobno deljenje informacija, zajednički rad na terenu, povezivanje sa iskusnijim redakcijama, oslanjanje na novinarska udruženja i podršku organizacija civilnog društva.

Tokom lokalnih izbora u Boru, solidarnost je imala vrlo praktičan oblik. Prema navodima sagovornika, više medijskih ekipa koristilo je zajednički prostor, razmenjivalo informacije i pokušavalo da koordinira kretanje na terenu. U tom prostoru bili su, između ostalih, Zoomer, Tebrizam, Glas Zaječara, Mašina, Revolt i drugi mediji, uz predstavnike NUNS-a.

Mingl navodi saradnju sa različitim redakcijama i platformama, uključujući Blokade info i Mašinu, posebno u kontekstu izveštavanja sa studentskih protesta i fakulteta. Takve saradnje pokazuju da omladinski mediji često ne funkcionišu izolovano, već kao deo šire mreže koja im omogućava pristup terenu, iskustvu i podršci.

Oblakoder kao potencijalne adrese podrške navodi ANEM i NUNS, dok Univerzitetski odjek ističe osećaj zajednice i solidarnosti među novinarima i novinarkama u Novom Sadu. Ipak, sagovornici istovremeno ukazuju da ta solidarnost ne rešava problem formalne zaštite.

Ona pomaže u kriznim situacijama, ali ne može da zameni systemske procedure, pravnu sigurnost i institucionalnu reakciju.

Milica Borjanić iz KOMS ukazuje na važnu razliku u poverenju: mladi često više veruju organizacijama civilnog društva, novinarskim udruženjima i platformama za podršku nego institucijama. To znači da mreže podrške u praksi preuzimaju deo uloge koju bi trebalo da imaju formalni sistemi zaštite.

Međutim, solidarnost ima svoja ograničenja. Primer izbornog dana u Boru pokazuje da zajednička komunikacija i prisustvo drugih medija mogu pomoći, ali ne mogu uvek sprečiti nasilje, konfuziju ili izostanak informacija. Kada se situacija brzo menja, kada redakcije nemaju jasne procedure i kada institucije ne daju pouzdane podatke, neformalna mreža podrške postaje važna, ali nedovoljna.

Zbog toga je jedan od ključnih nalaza ovog izveštaja da postojeće mreže solidarnosti treba ojačati i formalizovati tamo gde je to moguće. To ne znači birokratizaciju mladih medija, već stvaranje jasnijih kanala: kome se redakcija javlja u kriznoj situaciji, ko pruža pravnu podršku, ko prati slučajeve pretnji, ko može da pomogne u digitalnoj zaštiti i kako se iskustva prenose novim članovima redakcija.

Studentski i omladinski mediji pokazuju visok nivo međusobne podrške i spremnosti na saradnju. Ipak, njihova bezbednost ne može zavistiti samo od solidarnosti. Ona mora biti dopunjena sistemskim obukama, dostupnom pravnom zaštitom, stabilnijim finansiranjem i institucionalnim mehanizmima koji će pretnje i napade tretirati ozbiljno, bez obzira na to da li je reč o velikoj profesionalnoj redakciji, omladinskoj platformi ili studentskom mediju.

ZAKLJUČAK

Studentski i omladinski mediji u Srbiji danas rade u prostoru koji je neuređen i rizičan. Oni nisu samo „škola novinarstva” niti sporedni deo medijske scene. U trenutku kada se veliki deo javnog života preselio na ulice, društvene mreže, fakultete, lokalne izbore i neformalne kanale komunikacije, upravo su mladi novinari, studentske redakcije i omladinski portali često bili među prvima koji su beležili događaje, prenosili informacije i pokušavali da objasne ono što se dešava njihovoj generaciji.

Ali ovaj izveštaj pokazuje da ulazak mladih u novinarstvo sve ređe počinje u sigurnom profesionalnom okruženju. Za mnoge od njih prvi teren nije konferencija za medije, već protest. Prvi profesionalni izazov nije samo kako napisati vest, već kako sačuvati telefon, kako ostati u vezi sa urednikom, kako prepoznati rizik, kome se javiti ako ih neko napadne i da li će ih institucije uopšte tretirati kao novinare.

16

Sagovornici u ovom izveštaju opisuju različita iskustva, ali se iz njih jasno vidi isti obrazac: formalna zaštita često izostaje, procedure su nedovoljno razvijene, a bezbednost zavisi od lične procene, solidarnosti kolega i brzine kojom se redakcija snađe u krizi. U tom smislu, studentski i omladinski mediji funkcionišu u paradoksu. Od njih se očekuje da budu profesionalni, brzi, odgovorni i javno korisni, ali im se istovremeno retko obezbeđuju uslovi koje profesionalan rad podrazumeva - stabilno finansiranje, pravna podrška, bezbednosne obuke, digitalna zaštita, psihološka podrška i institucionalno priznanje.

Posebno je važno što se rizik za mlade novinare ne završava na terenu. On se nastavlja u komentarima, porukama, targetiranju, pokušajima kompromitovanja naloga, ali i u tišini institucija. Kada prijava ostane bez epiloga, kada se pretnja ne prepozna kao pretnja, kada se napad relativizuje ili kada se odgovornost prebaci na onoga ko je snimao, šalje se jasna poruka: mladi novinari mogu da budu vidljivi, ali ne i nužno zaštićeni.

Upravo zato se pitanje studentskih i omladinskih medija ne može svesti na pitanje njihove održivosti kao projekata. Ono je pitanje budućnosti novinarstva. Ako mladi ljudi u profesiju ulaze kroz neplaćen rad, improvizovane bezbednosne protokole i iskustvo nekažnjenih napada, onda problem nije samo u tome što će neke redakcije teško opstati. Problem je u tome što se čitava jedna generacija novinara uči da je nesigurnost sastavni deo posla.

Ovi mediji pokazuju da među mladima postoji znanje, hrabrost, solidarnost i osećaj javne odgovornosti. Pokazuju i da publika postoji, naročito onda kada tradicionalni mediji ne uspevaju da govore jezikom novih generacija ili da prepoznaju teme koje su njima važne. Međutim, entuzijazam ne može biti zamena za sistem. Solidarnost ne može biti jedini bezbednosni mehanizam. A volontiranje ne može dugoročno nositi posao koji je u javnom interesu.

Zato je ključni nalaz ovog izveštaja da studentske i omladinske medije treba posmatrati kao relevantan deo medijskog ekosistema, a ne kao njegovu marginu. Njihova zaštita, obuka i finansijska održivost nisu pomoć „mladima da probaju novinarstvo”, već ulaganje u javnost koja će i u narednim godinama zavisiti od toga da neko bude spreman da ode na teren, postavi pitanje, proveriti informaciju i objavi ono što drugi pokušavaju da sakriju.

U zemlji u kojoj se mladi novinari sve češće uče da rade pod pritiskom pre nego što dobiju priliku da rade u stabilnoj redakciji, pitanje više nije samo koliko su oni spremni za novinarstvo. Pitanje je koliko je sistem spreman da ih zaštiti.

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije, Norveške i Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog fonda SAD. Za njenu sadržinu isključivo je odgovorna Asocijacija nezavisnih elektronskih medija i ta sadržina nužno ne izražava zvanične stavove Evropske unije, vlade Norveške, Nemačkog Maršalovog fonda i Balkanskog fonda za demokratiju.